

REDCHUK R. O. Formation of readiness of future specialists in documentation science to professional interaction in the social communications sphere (terminological basis).

The article deals with the nature of basic categories, belonging to the conceptual field of formation of readiness of future specialists in documentation science to professional interaction in social communications sphere. Analysis of scientific and pedagogical literature conducted by the author indicates the absence of unified approach to understanding the concept of "readiness". The term "document" is central, fundamental in the conceptual system of documentation science. There are various definitions of the term "documentation science", but none of them has become generally accepted. The analysis of publications proves that several main approaches to understanding the nature of social communication in modern science were formed. Representatives of every approach defend their own positions and concentrate on studying the communications sphere through their own vision of this process. Theoretical concept "readiness of future specialist in documentation science to professional interaction in social communications sphere" is specified.

Keywords: terminology, formation, readiness, future specialists in documentation science, professional interaction, social communications sphere.

Салань Н. В.
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті в контексті провідних тенденцій світової вищої освіти проаналізовано вимоги до підготовки сучасного вчителя фізико-математичних дисциплін. Охарактеризовано шляхи удосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів.

Ключові слова: педагог, підготовка педагога, педагогічна освіта, педагогічний ВНЗ.

Сучасна епоха ставить перед педагогічною освітою нові виклики, пов'язані із необхідністю оновлення змісту освіти, орієнтації на новий тип педагогічного світогляду тощо. Загальноосвітня школа очікує на вчителя, який володіє системними знаннями зі свого предмета та суміжних галузей знань, ерудованого, орієнтованого на самовдосконалення, з демократичним світоглядом тощо.

Теоретико-методологічні засади підготовки майбутнього педагога стали предметом зацікавлень А. Алексюка [1], Є. Барбіної [2], І. Зязюна [5; 6], В. Ковальчука [4], Н. Ничкало [5], С. Сисоєвої [10] та ін. Натомість О. Глузман [3], О. Пехота [6], Л. Хомич [11] та ін. здійснили ґрунтовні історико-педагогічні та порівняльно-педагогічні дослідження вищої педагогічної освіти.

Опитування старшокласників, проведене А. Погорілою [7], засвідчило, що учні цінують такі риси педагога, як глибокі фахові знання, загальна ерудиція, логіка мислення, критичний підхід до розв'язання проблем, переконаність, власна думка, принциповість, чітка громадянська позиція,

уміння спілкуватися, почуття гумору. Вчителеві неодмінно має бути властива така риса, як інтелігентність. Що інтелігентніший вчитель як особистість, то більше шансів, що і його вихованці виростуть людьми, що мислять самостійно, є внутрішньо довершеними особистостями, які тонко сприймають прекрасне. Адже розбудити і викликати зацікавленість наукою, літературою, мистецтвом і природою може тільки висококультурна особистість. Педагог повинен не лише навчати й виховувати. Його місія – розкрити закладені природою здібності учнів, допомогти їм знайти своє покликання. Це під силу тільки справжньому майстрові педагогічної справи, який уміє самостійно аналізувати педагогічні явища, розчленовувати їх на складові елементи, бачить головне педагогічне завдання і шляхи його оптимального розв'язання.

Натомість М. Фіцула, узагальнивши погляди педагогів минулого і сучасності, окреслив вимоги до особистості вчителя, який має:

- а) любити рідну землю, український народ, свою Батьківщину;
 - б) характеризуватися педагогічною вираженістю – своєрідною установкою на педагогічну діяльність і психологічною готовністю до неї, що виражається у спрямованості думок і прагнень до навчання і виховання дітей, в манері розмовляти, у поведінці тощо;
 - в) мати розумну любов до дітей;
 - г) глибоко знати свій і суміжні предмети та вміти передавати ці знання іншим;
 - д) володіти державною мовою, при цьому мова і мислення вчителя мають бути педагогічними;
 - е) бути різнобічно ерудованою людиною;
 - є) займатися самоосвітою;
 - ж) характеризуватися морально-вольовими якостями та вмінням володіти емоційно-вольовою сферою;
 - з) володіти педагогічною спостережливістю, педагогічним мисленням, педагогічним тактом та педагогічною майстерністю тощо [12, с. 14-27].
- Очевидно, що усі ці вимоги стосуються і вчителя фізико-математичних дисциплін.

Відтак зрозуміло, що перед сучасними ВНЗ стоять важливі завдання удосконалення професійної підготовки майбутніх педагогів, адже попри чітко окреслений “портрет сучасного педагога”, на жаль, випускники педагогічних вишів часто виявляють нездатність до реалізації ефективних методик навчання, виявляють шаблонність у підходах до навчання і виховання учнів, не прагнуть впроваджувати нові технології навчання і виховання тощо.

Мета статті полягає у визначенні актуальних проблем професійної підготовки вчителів фізико-математичних дисциплін задля окреслення

рекомендацій щодо її удосконалення.

Однією з причин не завжди ефективної підготовки майбутніх вчителів до професійної діяльності О. Семенов вважає те, що “професійно-педагогічні знання, професійно-методичні вміння, прагнення до поглиблення і творчого вдосконалення фахової освіти, що набуваються в період навчання, не становлять цілісної системи, яка функціонує в реальній практичній діяльності” [9, 8].

Питання удосконалення професійної підготовки майбутніх педагогів неможливо розв'язати без врахування провідних тенденцій світової вищої освіти, серед яких тенденції переходу від індустріального виробництва до науково-інформаційних технологій; поглиблення процесів глобалізації; інтернаціоналізації, інтеграції, демократизації та диверсифікації; гуманізації і гуманітаризації вищої освіти; відродження традицій вітчизняної освіти та ін. Очевидно, що, з одного боку, поглиблення глобалізаційних процесів відкриває для вітчизняної педагогічної освіти важливий зарубіжний досвід, який однак, відповідно до вітчизняних традицій, має бути адаптованим до вітчизняних реалій. З другого боку, надмірна технократизація сучасного суспільства вимагає орієнтації на гуманізацію та гуманітаризацію освіти, її “олюднення” і “окультурення”, що великою мірою стосується й фізико-математичних дисциплін.

Проте у системі підготовки майбутнього педагога є низка проблем, серед яких переважання предметної підготовки над психолого-педагогічною, змістова роз'єднаність дисциплін тощо. Відтак актуальними проблемами сучасного фахівця залишається єдність теоретичної і практичної підготовки, навчальної і науково-дослідницької діяльності студентів і викладачів, що забезпечує багатоаспектну готовність педагога до професійної діяльності [9, с. 23].

На наше переконання, сьогодні у професійній підготовці майбутнього педагога зростає роль психолого-педагогічних дисциплін, до яких, крім традиційних навчальних дисциплін (дидактика, теорія виховання, історія виховання, історія педагогіки, загальна психологія, педагогічна і вікова психологія), належать порівняльна педагогіка, основи педагогічної майстерності, соціальної психології, педагогіка вищої школи тощо [12, с. 46]. Аналіз навчальних планів засвідчив, що у вищих педагогічних навчальних закладах цикл дисциплін за вибором ВНЗ чи студента часто включає ще й педагогічну антропологію, акмеологію професійної освіти, етнопедагогіку, етнопсихологію, педагогічну етику, психологію управління тощо. Таке розмаїття психолого-педагогічних дисциплін виправдовує себе, адже школа потребує фахівців, готових працювати в нестандартних умовах, застосовувати інноваційні форми і методи роботи, впроваджувати у педагогічну практику передовий педагогічний досвід тощо. Та все ж варто

наголосити на необхідності збільшення питомої ваги дисциплін цього циклу у навчальних планах педагогічних ВНЗ, адже якщо у класичних університетах в основі підготовки фахівців лежить парадигма конкретної науки, то у педагогічних ця парадигма має проектуватися на учня, а педагог має бути готовим показати йому красу математики, зацікавити, захопити точними науками, спонукати до розв'язання проблемних завдань тощо.

Не менш важливою є й методична підготовка, яка передбачає не лише вивчення методик викладання навчальних дисциплін (зокрема, математики й фізики), але й методик проведення позашкільної та позакласної роботи, роль яких в умовах послаблення інтересу до навчання у сучасних школярів є надзвичайно важливою. Методична підготовка майбутніх вчителів забезпечується також методичною спрямованістю викладання фундаментальних дисциплін і проходження навчальних та виробничих практик.

Наприклад, галузевими стандартами вищої педагогічної освіти спеціальностей “Математика” та “Фізика” на рівні бакалаврату визначаються такі завдання педагогічної практики: забезпечити застосування та закріплення теоретичних знань у практичній діяльності, стимулювати професійно-особистісний розвиток фахівця і підготувати його до професійної діяльності, передбаченої освітньо-кваліфікаційною характеристикою. Педагогічна практика проводиться на базі загальноосвітніх навчальних закладів, які здатні забезпечити належний організаційно-методичний рівень. Під час практики студенти самостійно готують і проводять уроки з математики і організаційно-виховну класну та позакласну роботу з учнями. За підсумками практики студент подає звіт з аналізом всіх типів педагогічної діяльності. Тривалість практики встановлює вищий навчальний заклад, керуючись стандартом, який передбачає її шеститижневий термін.

На нашу думку, такий термін проходження педагогічної практики є надзвичайно коротким та не дає студентам можливості опанувати необхідні вміння та навички. Більше того, якщо студенти під час проходження практики більш-менш регулярно залучаються до проведення уроків, то організація позаурочної роботи залишається поза межами їхньої уваги. Практика показує, що здебільшого студенти-практиканти проводять один формальний захід, який не приносить користі ні їм, ні школярам. Саме тому, вважаємо, що більш ефективною могла б бути неперервна практика, починаючи з третього курсу.

Це дало б змогу подолати ще одну проблему сьогодення: попередження розчарування професією. Адже багато студентів, опановуючи теоретичні курси та не маючи змоги апробувати отримані знання на практиці, втрачають бажання реалізуватися у педагогічній

професії, шукаючи ті сфери, в яких можуть застосувати вивчене поза межами школи. Свідченням несприятливої тенденції є статистика, яка вказує на зменшення відсотку вчителів віком до 40 років, при цьому стабільною залишається частка вчителів віком 41-50 років та зросла кількість 51-55-річних педагогів [8, с. 19]. Такий стан речей можна також пояснити фактом відсутності робочих місць для випускників педагогічних ВНЗ, пов'язаної зі зменшенням контингенту учнів, а також небажанням педагогів пенсійного віку втрачати роботу, що, безперечно, не мотивує сучасного студента орієнтуватися на роботу у школі.

“Зменшення годин на фахові дисципліни, багатопредметність, переважно лекційний шлях пізнання – усе це позначається на фундаментальності професійної підготовки вчителя... його практичних умінь, навичках, здібностях, формує поверхову уяву про предмет дослідження, знижує пізнавальну мотивацію, порушуючи тим самим основи майбутньої творчої діяльності з учнями, особливо в умовах підготовки вчительських кадрів до профільного навчання” [9, с. 23-24].

Отже, сучасний вчитель фізико-математичних дисциплін повинен бути всебічно розвиненою особистістю, усвідомлювати актуальні проблеми викладання фізики й математики у сучасних загальноосвітніх закладах, місце цих предметів у системі знань учнівської молоді, вимоги до рівня і змісту шкільної фізико-математичної освіти, володіти традиційними й новітніми технологіями навчання, забезпечувати наступність та послідовність у навчанні фізико-математичних дисциплін, а також міждисциплінарні зв'язки з іншими шкільними курсами. Він повинен бути готовим до проведення позаурочної діяльності, вміти зацікавлювати школярів точними предметами, тобто бути професійно компетентним, що й має забезпечити йому професійна підготовка у вищих навчальних закладах.

Використана література:

1. *Алексюк А. М.* Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія : підручник для студ., асп. та мол. викл. вузів / А. М. Алексюк ; Міжнародний фонд “Відродження”. – К. : Либідь, 1998. – 558 с.
2. *Барбіна Є. С.* Формування педагогічної майстерності в системі безперервної педагогічної освіти [Текст] : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Барбіна Єлизавета Сергіївна ; АПН України, Інститут педагогіки і психології професійної освіти. – К., 1998. – 36 с.
3. *Глузман А. В.* Профессионально-педагогическая подготовка студентов университета: теория и опыт исследования : монографія / А. В. Глузман. – К. : Поисково-издательское агентство, 1998. – 252 с.
4. *Ковальчук В. Ю.* Модернізація професійної та світоглядно-методологічної підготовки сучасного вчителя : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Ковальчук Володимир Юльєвич. – К., 2005. – 406 с.
5. *Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз : монографія / В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, Н. Г. Ничкало та ін. ; за ред. В. Г. Кременя.* – К. : Наук. думка, 2003. – 852 с.

6. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : [навчальний посібник / за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти]. – К.А.С.К, 2003. – 240 с.
7. Піцикевич (Погоріла) А. І. Педагогічна діяльність учителя як основа формування творчої особистості учня в Україні (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) / А. Піцикевич // Людинознавчі студії. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2009. – Випуск дев'ятнадцятий. Педагогіка. – С. 146-157.
8. Пуховська Л. Професія вчителя у світовому освітньому просторі: статистичні характеристики / Л. Пуховська // Шлях освіти. – 2004. – № 1. – С. 17-20.
9. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : [монографія / О. М. Семенов]. – Суми : ВВП "Мрія – 1" ТОВ, 2005. – 404 с.
10. Сисоєва С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня [АПН України, Інститут педагогіки і психології професійної освіти] / С. О. Сисоєва. – К. : Поліграф книга, 1996. – 406 с.
11. Хомич Л. О. Система психолого-педагогічної підготовки вчителя початкових класів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Л. О. Хомич. – К., 1999. – 42 с.
12. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії : навчальний посібник [для студентів вищих педагогічних закладів освіти] / М. М. Фіцула. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2007. – 168 с.

САЛАНЬ Н. В. Актуальные проблемы подготовки современного учителя физико-математических дисциплин.

В статье в контексте ведущих тенденций мирового высшего образования проанализированы требования к подготовке современного учителя физико-математических дисциплин. Охарактеризованы пути совершенствования профессиональной подготовки будущих учителей.

Ключевые слова: педагог, подготовка педагога, педагогическое образование, педагогический вуз.

SALAN N. Actual problems of the teacher's of modern physics and mathematics training.

In the article in the context of leading trends of the world higher education the author analyzes the training requirements to the modern teacher of physical and mathematical sciences. It is also characterized in it the ways to improve the training of the future teachers.

Keywords: teacher, teacher training, teacher education, pedagogical institute.

УДК 14.53

Сафаров Н. Ю.
Азербайджанский технический университет

ЕДИНЫЙ ПОДХОД В ОБУЧЕНИИ КУРСА ОБЩЕЙ ФИЗИКИ КАК СИСТЕМЫ

В данной работе рассмотрена проблема единого подхода в обучении курса общей физики в технических ВУЗах. Взаимодействия, происходящие в физических явлениях, классифицированы в виде формы движений; аналогия использована как метод и средство; показано, что единый подход в обучении адекватно отвечает критериям системы и технологии обучения, предложено принять единый подход в качестве технологии обучения.